

12. Vandenberghe, R. (1978): Implementatie van vernieuwingen in het onderwijs. Uit: W. J. Nijhof en H. K. Oosthoek (red.), Implementatie in het onderwijs. SVO-reeks 13: 5.
13. Vermeer, E. H. (1977): Eerstejaars preklinisch tandheelkundig practicum, Volonté 1976-1977. Bulletin nr. 4, Onderwijsontwikkeling Tandheelkunde Groningen.
14. Vermeer, E. H. (1977): Eerstejaars preklinisch practicum 1977-1978 deel A: gebitsmorfologie. Bulletin nr. 7, Onderwijsontwikkeling Tandheelkunde Groningen.
15. Vermeer, E. H. (1978): Eerstejaars preklinisch practicum 1977-1978 deel B: waspracticum. Bulletin nr. 10, Onderwijsontwikkeling Tandheelkunde Groningen.
16. Vermeer, E. H. (1978): Deelname groepsbesprekingen en toetsresultaten eerste en tweede jaars preklinisch practicum. Bulletin nr. 11, Onderwijsontwikkeling Tandheelkunde Groningen.
17. Vermeer, E. H. (1978): Eerstejaars practicum 1978-1979 blok 3: Theorie cariës en parodontale afwijkingen. Bulletin nr. 13, Onderwijsontwikkeling Tandheelkunde Groningen.
18. Vermeer, E. H. (1979): Eerstejaars practicum 1978-1979 blok 2: Waspracticum. Bulletin nr. 15, Onderwijsontwikkeling Tandheelkunde Groningen.
19. Vermeer, E. H. (1979): Tweedejaars practicum 1978-1979. Bulletin nr. 16, Onderwijsontwikkeling Tandheelkunde Groningen.
20. Verreck, W. A. (1976): Individuele studiestructuren in het wetenschappelijk onderwijs. Pedagogische Studiën 53: 153.

November 1980. Ant. Deusinglaan 1,
9713 AV Groningen.

BERICHTEN

Verenigingsverslagen en mededelingen

NEDERLANDSE VERENIGING VOOR PROTHETISCHE TANDHEELKUNDE

Verslag wetenschappelijke vergadering d.d. 13 december 1980

Op zaterdag 13 december 1980 heeft de Nederlandse Vereniging voor Prothetische Tandheelkunde in het hoofdgebouw van de Vrije Universiteit aan de De Boelelaan te Amsterdam, een wetenschappelijke vergadering gehouden over het onderwerp: *Ontwikkelingen in de tandheelkundige implantologie*.

Drie biomaterialen die in dit verband momenteel in het centrum van de belangstelling staan, t.w. het tri-calcium-fosfaat, het poly-methyl-metacrylaat en het titanium implantaat, werden onder meer in de volgende voordrachten aan de orde gesteld.

1. J. A. Tolmeijer (Rotterdam): *Algemene toepassingsmogelijkheden van implantaten in de tandheelkunde*.

Samenvatting:

Allereerst werd ingegaan op de plaats van de implantologie in de tandheelkunde, zowel in binnen- als buitenland en de manier waarop deze plaats verworven is. Vervolgens werd de wondgenezing besproken en vergeleken met het genezingsproces wanneer een implantaat is ingebracht. Dit werd toegespitst op de reactie van het weefsel op het implantaat en omgekeerd.

Dan volgden de factoren die bepalend zijn voor de klinische resultaten.

De verschillen tussen het tandheelkundig implantaat elders in het lichaam kwamen daarbij ter sprake en op grond van histologische gegevens werd de stelling geponeerd, dat het tandheelkundig implantaat in strikte betekenis niet bestaat.

De voor- en nadelen van intra-ossale en subpe-

riostale implantaten werden afgewogen en de resultaten op langere termijn geëvalueerd.

Tenslotte werd het indicatiegebied besproken en aangegeven in welke richting het wetenschappelijk onderzoek zich beweegt, aansluitend op de onderwerpen van de sprekers van dit congres.

Een uitvoerig artikel over tandheelkundige implantaten door J. A. Tolmeijer verschijnt in het Tandheelkundig Jaarboek 1981.

2. Prof. Dr. K. de Groot (Vrije Universiteit te Amsterdam): *Tri-calcium-fosfaat als biomateriaal in de tandheelkunde*.
3. C. de Putter (Vrije Universiteit te Amsterdam): *De transmucosale toepassing van het tri-calcium-fosfaat bij honden*.

N.B. De inhoud van deze voordrachten zal t.z.t. in een gezamenlijk artikel in dit tijdschrift worden gepubliceerd.

4. Ir. J. R. de Wijn (Katholieke Universiteit te Nijmegen): *Poreus poly-methyl-metacrylaat als botvervangend materiaal*.

N.B. Deze voordracht zal t.z.t. als artikel in dit tijdschrift worden gepubliceerd.

5. J. Jansen (Katholieke Universiteit te Nijmegen): *In vitro experimenten aangaande celadhesie van implantatiematerialen*.

N.B. Deze voordracht zal t.z.t. als artikel in dit tijdschrift worden gepubliceerd.

6. Dr. Ragnar Adell (Universiteit van Göteborg, Zweden): *The principals and pre-requisites of osseo-integration and the application of titanium implants in Odontology and in Medicine*.
Indications, materials, methods and results of titanium implants in Odontology.

Samenvatting:

Vergroeiing met het been van titanium implanta-

ten houdt in dat deze, naar vorm en oppervlakte-eigenschappen speciaal ontworpen, steunpunten een stevige, regelrechte en duurzame verbinding vormen met het levende beenweefsel van de ontvanger. Zo'n integratie met bot sluit per definitie uit dat zich er enig niet-gemineraliseerd bindweefsel bevindt tussen het materiaal van het implantaat en het bot waarin het verankerd is.

De beschreven toestand kan slechts bereikt worden door een buitengewoon zorgvuldig en zachtzinnige chirurgische techniek bij het plaatsen, waarbij het er vooral op aan komt het beenweefsel niet in temperatuur te doen stijgen. Voorts moet de implantatie-wond ruim de tijd krijgen om te genezen en de implantaten mogen niet ongelijkmatig belast worden.

Een goede behandeling is slechts mogelijk in een team van samenwerkende specialisten op de gebieden van mondheelkunde, röntgendiagnostiek, prothetiek en gnathologie met steun van medische specialisten als psychiatrie, oor-, neus- en keelheelkunde en inwendige geneeskunde.

Tot nu toe hebben wij in de loop van 15 jaar meer dan 400 tandeloze kaken bij een aaneengesloten reeks van ongeveer 375 ongeselecteerde patiënten voorzien van bruggen, steunend op been-implantaten van titanium. Hiertoe werden meer dan 1275 steunpunten aangebracht.

De resultaten van 'routinegroep I' met duizend steunpunten in 135 kaken en een observatietijd van 5 tot 9 jaar lijken ons geschikt om de mogelijkheden van de methode te illustreren.

In deze groep is 91% van de steunpunten in de onderkaken en 75% van die in de bovenkaken nog steeds stevig bevestigd en in functie als pijlers voor bruggen. Hoewel in de waarnemingsperiode dus een aantal steunpunten vervangen moest worden, is in deze groep 100% van de mandibulaire en 86% van de maxillaire bruggen nog stabiel en in functie.

Al deze patiënten zijn voortdurend nagezien met tussenpozen van ten hoogste een jaar. Beenverlies langs de processus was gemiddeld 0,3 mm per jaar. Bij een groep patiënten die nauwkeurig gevolgd werd, waren de gemiddelden van de plaque- en gingiva-indices respectievelijk 13,7

en 7,6% en de gemiddelde klinische pocketdiepte bedroeg ongeveer 2,5 mm.

Complicaties kwamen zelden voor; de behandeling daarvan zal elders besproken worden. In een klein aantal gevallen ging het beenverlies langs de kaakrand sneller door het breken van onderdelen van brug of steunpunt. In niet meer dan 3,5% van de gevallen moest besloten worden tot terugkeer naar de conventionele prothese en dat gold dan steeds een voorziening in de bovenkaak.

Treffend was de positieve uitwerking van een behandeling met een in de kaak verankerde brug op de houding van de patiënt ten opzichte van zijn omgeving. De patiënten namen weer deel aan activiteiten in werk en gezin waaraan zij zich in de tijd dat ze een prothese droegen onttrokken hadden. Anderen namen toe in gewicht of vatten een studie die ze eerder hadden laten lopen weer op. Bijna iedereen had aan zelfvertrouwen gewonnen.

Kortom, de behandeling met bruggen op implantaten die in het kaakbeen verankerd zijn is een vorm van rehabilitatie van de tandeloze patiënt die ruimschoots voldoet aan de eisen zoals een conferentie in Harvard die in 1978 stelde aan succesvolle implantatiemethoden.

Een uitvoeriger artikel over dit onderwerp zal dit jaar verschijnen in de *International Journal of Oral Surgery*.

NEDERLANDSE VERENIGING VOOR PARODONTOLOGIE

Aankondiging najaarsvergadering d.d. 9 oktober 1981

De najaarsvergadering van de *Nederlandse Vereniging voor Parodontologie* zal op vrijdag 9 oktober 1981 worden gehouden in het Tandheelkundig Instituut van de rijksuniversiteit te Utrecht, Sorbonnelaan 16, met als thema de vraag: Zijn er objectieve criteria voor de progressie van cariës en parodontale afbraak?

Inlichtingen zijn te verkrijgen bij de secretaris J. A. H. Tromp, Ant. Deusinglaan 1, 9713 AV Groningen (tel. 050-11 73 91).

Internationaal

INTERNATIONAL ASSOCIATION FOR DENTAL RESEARCH

'H. Trendley Dean Memorial Award' voor Prof. Dr. O. Backer Dirks

Voor zijn wetenschappelijke verdiensten op het terrein van de drinkwaterfluoridering, de orale microbiologie en de cariëspreventie, is voor 1981 de 'H. Trendley Dean Memorial Award' – een onderscheiding die wordt uitgereikt door de International Association for Dental Research – ten deel gevallen aan Prof. Dr. O. Backer Dirks. De onderscheiding werd hem uitgereikt tijdens

de 59e Algemene Vergadering van de I.A.D.R. te Chicago op 19 maart 1981.

Binnenland

ENRAF NONIUS

De N.V. Verenigde Instrumentenfabrieken Enraf-Nonius verzocht de Redactie, naar aanleiding van het bericht over de bezetting van de klinieken van de Subfaculteit Tandheelkunde van de rijksuniversiteit te Groningen (*Ned Tijdschr Tandheelk* 88: 2, 86, februari 1981), het onderstaande op te nemen.

'Het heeft de directie van Enraf-Nonius teleurgesteld, dat uw redactie in het februarinummer van uw blad een onjuiste berichtgeving over de achtergrond van de studentenstaking te Groningen heeft overgenomen.

De oorzaak van de problematiek heeft gelegen aan een te late bestelling van fantoomkoppen. Deze koppen worden met de hand gemaakt en vergen nu eenmaal een lange levertijd. De door ons geleverde units voor de klinische behandelplaatsen en fantoomunits voor de prekliniek werken bevredigend en kunnen wedijveren met elk buitenlands fabrikaat. De nauwe samenwerking tussen ons bedrijf en de ergonomie-groep van de tandheelkundige faculteit te Groningen heeft geleid tot een geheel nieuw programma van ergonomische dental units, die niet alleen hun weg gevonden hebben naar vele tandartsen in ons land, maar nu ook in aanzienlijke aantallen naar het buitenland geëxporteerd worden. Ook diverse buitenlandse universiteiten hebben bij Enraf-Nonius reeds opdrachten geplaatst naar het voorbeeld van Groningen. Het is verheugend, dat de Groningse know-how geleid heeft tot een eigen tandheelkundige industrie in Nederland, die er wezen mag. Daar mogen we best trots op zijn!

H. R. Wafelman Ing.,
Directeur Enraf-Nonius.'

PROF. G. DEKKER MET EMERITAAT

Op 26 februari 1981 nam Prof. G. Dekker afscheid als hoogleraar in de Parodontologie aan

de Subfaculteit Tandheelkunde der Utrechtse Rijksuniversiteit met het uitspreken van een oratie getiteld 'De lof der Zotheid'. Tijdens een zeer druk bezochte receptie namen velen de gelegenheid te baat om afscheid te nemen van een man die uit de na-oorlogse opleiding niet weg te denken is; de laatste van de groep docenten die in 1945 tot taak hadden de opleiding te herbouwen.

Op 10 juni 1938 legde G. Dekker het tandarts-examen af. Hij was toen 23 jaar. Dit feit vormde een goede afsluiting van een vruchtbare studietijd, waarin hij zich ook in de T.S.V. 'John Tomes' actief betoonde als voorzitter van de Almanakredactie en ab actis van de debatingclub; ook zijn culturele schepping mag niet onvermeld blijven: de compositie van het Tomes-lied.

Direct na zijn afstuderen trad hij toe tot de onderwijsstaf van het Tandheelkundig Instituut en wel bij de toenmalige lector in de Prothetische tandheelkunde Mejuffrouw J. G. Schuiringa. Twee jaar later werd hij opgenomen in de staf van Prof. J. W. A. Tjebbes, toen nog lector, onder wiens leiding hij zich in de kaakchirurgie bekwaamde. Destijds kende de tandheelkunde nog geen specialistenregistratie. In de oorlogsjaren vestigde hij zich tevens als tandarts in Bunnik.

Bij de bevrijding van het land trof men in het Tandheelkundig Instituut aan de Jutfaseweg een desolate toestand aan. Behalve Schuiringa en Tjebbes waren alle lectoren 'weggezuiverd'. Ook was de staf, behoudens een enkeling verdwenen. Over gebouw en inventaris was ook weinig goeds te zeggen. In deze ambiance moest de wederopbouw van het tandheelkundig onderwijs worden aangepakt. Voor het lectoraat Conserverende tandheelkunde moest direct vervanging worden gezocht, naast een aantal andere posten. Zo werd G. Dekker benoemd tot waarnemend hoofd van de conserverende afdeling met leeropdracht. Voor uitvoeriger bijzonderheden kan verwezen worden naar het boek 'Van tandmeesters en tandartsen' uitgekomen ter gelegenheid van de viering van honderd jaar tandheelkundig onderwijs. Gezien de grote aantallen studenten in die jaren was het opbouwen van een staf een eerste zorg. Dekker slaagde daarin wonderwel. Van deze medewerkers van het eerste uur is een relatief groot aantal aan de opleiding verbonden gebleven. Dit is zeker niet in het minst te danken aan de prettige en collegiale sfeer die destijds op de afdeling heerste.

Met de benoeming op 1 juni 1949 van Prof. Dr. H. M. J. Scheffer tot hoogleraar in de Conserverende tandheelkunde kwam er een einde aan de taak van Dekker, die derhalve het Tandheelkundig Instituut verliet.

Toen Scheffer enige maanden later het directoraat van Prof. P. H. Buisman overnam en Dekker verzocht opnieuw een functie te willen aanvaarden, luidde dit feit een nieuw tijdperk voor het onderwijs in de conserverende tandheelkunde in. Behoudens enkele colleges moest Scheffer zich tot zijn nieuwe taak beperken. Zo kon het team, gevormd door de conservatoren (hoofdamtbanen) Dekker en J. van Ameron-

gen met steun van de inmiddels wat uitgebreide staf, zich gaan wijden aan de opgave om het conserverend onderwijs opnieuw gestalte te geven, aangepast aan de eisen van de in 1947 herziene opleiding en de wetenschappelijke ontwikkelingen met name in Amerika. Geen geringe taak, gezien de grote aantallen studenten, de toch nog geringe stafbezetting en de bedroevende werkomstandigheden in een vervallen gebouw met een weliswaar antieke maar toch uiterst gebrekkige inventaris, hetgeen allemaal berekend was op een vierjarige en niet op een zesjarige opleiding. Dit zou zo duren tot 1974.

Deze samenwerking met Van Amerongen onder eindverantwoordelijkheid van Scheffer duurde tot september 1958, toen eerstgenoemde tot hoogleraar benoemd werd. In die periode groeide allengs een goed georganiseerde afdeling, waarin geleidelijk het ook thans nog vigerende departementale onderwijs gestalte kreeg met afdelingen voor endodontie, parodontologie en kindertandheelkunde. In de werkverdeling met Van Amerongen had Dekker het onderwijs in de parodontologie voor zijn rekening genomen, hetgeen in 1962 leidde tot zijn benoeming tot lector in dit vakgebied. Dit is zo gebleven tot 1980 toen de lectorsrang werd gewijzigd in die van hoogleraar.

Bij de beschrijving van al deze gebeurlijkheden beperkten wij ons met opzet tot de persoon van Dekker als onderwijsman. Hij was de eerste in Nederland die een afzonderlijke afdeling Parodontologie oprichtte en de eerste kroondocent in dit vakgebied. Voor Nederlandse verhoudingen betekende dit pioniersarbeid. Als in al zijn werk deed hij dit grondig waarbij hij op zeker speelde; wat hij deed kon dan ook de toets van de kritiek doorstaan. Hij miste elke behoefte om de aandacht tot zich te trekken met spectaculaire nieuwlichterij. Men zou zijn onderwijs dus conservatief kunnen noemen. Hij zag al vroeg het belang in van wat men thans verstaat onder de 'initiële behandeling' bij de therapie van de parodontopathieën. Het merendeel van zijn publikaties wijst in die richting. Een logisch uitvloeisel daarvan was zijn initiatief tot oprichting van de eerste opleiding voor mondhygiënist in Nederland te Utrecht. Ook na zijn emeritaat zal Dekker de functie van directeur van deze opleiding blijven vervullen.

L. J. A. van Schijndel

IN MEMORIAM PROF. J. VAN AMERONGEN

Een beste vriend en gewaardeerde vakgenoot is ons ontvallen door het overlijden van Prof. J. van Amerongen op 15 april jl. Gezien zijn vele verdiensten is een korte terugblik op zijn werkzame leven hier zeker op zijn plaats. Groot is immers het aantal tandartsen, dat Prof. Van Amerongen als zijn leermeester in de Conserverende Tandheelkunde mag beschouwen. In het navolgende zal getracht worden zijn professionele leven schetsmatig weer te geven.

Bij het beschrijven van de loopbaan van Prof. Van Amerongen kan door mij echter moeilijk

worden voorbij gegaan aan de aanleiding tot zijn betrokken geraken bij het universitaire onderwijs in de hieraan voorafgegane periode.

Tien jaren van algemene praktijkuitoefening en militaire dienstvervulling

Na ons gezamenlijk afstuderen in juni 1938 keerde Van Amerongen (geb. 06-08-1911) terug naar zijn geboorteplaats Enschede, om de praktijk van zijn broer waar te nemen, die voor het behalen van het D.D.S.-diploma naar de V.S. was vertrokken. Deze ontving, aldaar nauwelijks aangekomen, het bericht dat zijn broer in Nederland, in verband met de mobilisatie, in militaire dienst was opgeroepen. Aldus moest Van Amerongen op zijn beurt voor een vervanger zorgdragen en werd hij zelf eerst te Utrecht en later in Haarlem geleverd. Door een samenloop van omstandigheden kwam ons hernieuwde contact in bovengenoemde steden tot stand, om zich na de meidagen van 1940 gedurende de volgende oorlogsjaren naar Enschede te verplaatsen. Hier vonden de nodige samenkomsten plaats en ontstond een correspondentie, waarbij de wederzijdse inbreng berustte op opgedane ervaring mijnerzijds in de afdeling Mondheelkunde van de toenmalige lector Tjebbes en zijnerzijds in de grote gemengde praktijk te Enschede. Hier werden niet alleen alle patiënten met grote toewijding en accuratesse behandeld, doch bestond de overblijvende tijdsbesteding uit Van Amerongen's bestuderen van uiteenlopende tandheelkundige problemen: de wortelkanaalbehandeling en de chirurgische behandeling van de periapicale aandoeningen, het kweken van bacteriën, de desinfectie en sterilisatie van het instrumentarium, de orthodontische behandeling en last but not least de amalgaamvulling: de caviteitspreparatie, de materiaaltechnische aspecten van de legering en de verwerking. Het was verrassend dit alles in de Enschedese praktijk te ervaren en te constateren, dat een wetenschappelijke benaderingswijze van tandheelkundige problemen niet uitsluitend onder het primaat van de universiteit gedijt.

Na de oorlog werd Van Amerongen andermaal in militaire dienst opgeroepen, thans als officier-

tandarts. Het gelukte toen echter hem voor één dag per week als assistent voor het Tandheelkundig Instituut vrij te maken (01-08-1946 tot 01-10-1948). Het was een tijd, rijk aan perspectieven, waarin Van Amerongen's goede en langdurige relaties ontstonden met Verdenius – toen sinds kort belast met het onderwijs in de Speciale Pathologie – en met Backer Dirks, die sinds zijn afstuderen, naast andere werkzaamheden, reeds met wetenschappelijk onderzoek bezig was. Hiermee ontstond een eerste mogelijkheid tot nadere bestudering van de tijdens de praktijkjaren opgekomen vraagstukken.

Het tandheelkundig onderwijs bevond zich in een overgang van de empirische naar de academische fase en de contacten met de hoogleraren M. T. Jansen en K. C. Winkler kregen de betekenis van een scholing in het bedrijven van wetenschappelijk onderzoek, mogelijk naar aard en omvang van bescheiden karakter, doch tot dusver ongekend op het Tandheelkundig Instituut.

Wetenschappelijk Hoofdambtenaar (conservator) van 1948 – 1958

Na een drietal jaren van heen en weer reizen verhuisde het gezin Van Amerongen naar Utrecht als gevolg van een benoeming tot full-time wetenschappelijk mederwerker. De relatie met het Hygiënisch Laboratorium bereikte weldra zo'n intensiteit, dat Van Amerongen later in zijn oratie zou betuigen Prof. Winkler als zijn leermeester te beschouwen. Daarnaast prakticeerde hij in een huispraktijk samen met zijn uit de V.S. gerepatriëerde broer, die door zijn uitgebreide studie en de aldaar opgedane ervaring de modernste 'know-how' inbracht.

Het klimaat bleek gunstig voor een maximale ontplooiing van Van Amerongen's capaciteiten. Het sedert 1947 gereconstrueerde tandheelkundig onderwijs was volop in ontwikkeling en bood de mogelijkheid om de door hem gedurende de voorafgaande tien jaren verzamelde problemen nader te onderzoeken en aangevangen studies voort te zetten.

Tussen 1951 en 1958 zag dan ook een aantal belangrijke publikaties het licht. Samen met Van Aken werd de zgn. compensatiemethode bij het vervaardigen van inlays beschreven. Medewerking werd verleend aan de in dit tijdschrift en een tweetal buitenlandse tijdschriften gepubliceerde resultaten van het cariësonderzoek van Backer Dirks en Winkler.

Vervolgens zag een vijftal publikaties over de endodontie het licht, de meeste in samenwerking met Eggink en verder met resp. Slaterus, Lamers en Klevant.

In deze periode vonden ook de meeste voordrachten plaats voor de Nederlandse Vereniging van Tandartsen en werden cursussen voor de W.T.A. verzorgd.

Van Wijk heeft in later jaren (Ned Tijdschr Tandheelkd 83: 226, 1976) nog eens de producten opgesomd, die in die jaren uit Van Amerongen's handen kwamen: de voor luttele guldens te fabriceren uitbrandovens, de broedstooftjes en de als autoclaaf aanbevolen pressure-cooker.

Bij het klinische cariësonderzoek van Backer Dirks kwam Van Amerongen, toen het om de constatering van initiële cariës ging, in aanraking met het begrip 'standaardisering'. Uit onderwijskundige overwegingen zou hij later eveneens trachten de mechanische verwerking van amalgaam en de mengtechniek van de tandcementen te standaardiseren.

Hoogleraar van 1958 - 1975

De benoeming tot hoogleraar in 1958 betekende het einde van de hierboven beschreven vruchtbare periode. Verdere opbouw van de afdeling Conserverende Tandheelkunde, talloze reorganisatie- en nieuwbouwplannen, alsmede de traditionele beslommingen van het hoogleraarsambt drongen het praktizieren geleidelijk tot een zeer beperkte omvang terug. De naast het onderwijs nog overblijvende tijd werd in beslag genomen door de begeleiding van stafleden en promovendi (Hornstra, 1962; Houwink, 1963, Pilot, 1972). De dissertatie van Eggink (1964) dient apart vermeld te worden, omdat het hier ten dele een voortzetting van het door Van Amerongen zelf begonnen onderzoek betrof naar de resultaten van de endodontische behandelingen, wederom beoordeeld 'volgens een gestandaardiseerde methode'.

In 1958 werd Van Amerongen voor de tweede maal bestuurslid van de Nederlandse Vereniging van Tandartsen, van 1962-1966 in de functie van vice-voorzitter. Ook maakte hij deel uit van het bestuur van de Nederlandse Vereniging voor Mond- en Tandhygiëne 'Het Ivoren Kruis' (1957-1960) en werd hij in 1965 onderscheiden met een erelidmaatschap van de Vereniging van Licentiaten en Universitaire Tandartsen in België.

Vanaf 1971 beleefden wij het van kracht worden van de W.U.B., waarbij Van Amerongen aanvankelijk zonder moeite zijn leerstoel ombouwde tot het democratische orgaan van vakgroep. De onderafdelingen werden in zgn. subvakgroepen ondergebracht. De subvakgroep Kinder-tandheelkunde genoot hierbij zijn speciale belangstelling. Het was hem al vele jaren duidelijk, dat pogingen om de gehele bevolking tandheelkundig te saneren vooralsnog tot mislukking waren gedoemd. Zoals ook in zijn oratie 'Extension for prevention' (Ned Tijdschr Tandheelkd 66: 563, 1959) beschreven, werd daarom grotere aandacht voor de preventie bepleit. Het accent kwam te liggen op de Kindertandheelkunde. De deelnemers aan het Congres Kindertandheelkunde (14-16 november 1968) vernamen uit Van Amerongen's mond: 'Wij proberen een tandarts 'af te leveren', die op het gebied van de Kindertandheelkunde beslagen ten ijs komt. Een tandarts die niet alleen denkt in termen van stukwerk, d.w.z. aan het vullen van kleine gaatjes in kleine kiezen, maar in termen van gezondheid. Wij bieden U deze jonge tandarts aan. Geeft hem een voedingsbodemp waarop zijn verworvenheden kunnen groeien' (Ned Tandartsenblad 23: 434, 1968).

De resultaten hadden toen reeds aangetoond,

dat ook voor kinderen een door studenten uitgevoerde lege artis behandeling, inclusief gebruik van cofferdam, goed te realiseren was.

Het voorgaande overdenkende, dringt zich de vraag op in welke mate deze zo getalenteerde conservist zelf voldoening ondervond van de door hem bereikte resultaten? De indruk bestaat dat dit vaak te weinig het geval was. Van Amerongen's hang naar perfectionisme maakte dat hij noch over de prestaties van zichzelf, noch over die van anderen snel tevreden was. Zijn promovendi ondervonden dit aan den lijve, doch moesten steeds erkennen dat met een schier onuitputtelijk uithoudingsvermogen het hun promotor nooit teveel was om zelf het voorbeeld te geven met telkens nieuwe benaderingen en totale omwerkingen. In het dóordenken van vraagstukken overtrof hij de meesten.

Het populariseren, in de zin van in woord of geschrift zaken vereenvoudigen of het bewilligen van een aanpassing op uitsluitend praktische gronden, lag hem minder goed. In zekere zin sluiten de begrippen 'perfectie' en 'concessie' elkaar misschien uit, maar het is ronduit spijtig als dit de persoon in kwestie, met al zijn goede bedoelingen, de vreugde van de voldoening ontnemt. Zo ontstaat ook de indruk dat het zeer grote verantwoordelijkheidsgevoel van Van Amerongen, gepaard aan een zeker onvermogen de dingen luchtig op te nemen, mede onder invloed van enige geschillen, op den duur oorzaak werden van een verminderde bevrediging in de vervulling van het ordinariaat. In dit verband wordt speciaal gedacht aan zijn aanvankelijk grote betrokkenheid bij de beleidsbepaling van de tandheelkundige subfaculteit. De beëindiging van zijn functie, eind 1975, was dan ook omgeven met een waas van teleurstelling.

Emeritaat van 1976 - 1981

Een langdurig emeritaat in goede gezondheid is Van Amerongen hierna helaas niet beschoren geweest. In de eerste periode hiervan begeleidde hij nog het tot stand komen van Mesu's dissertatie en trad hij in december 1978 ook als zijn promotor op. In november 1979 vervulde hij voor het laatst een spreektuur bij de Nederlandse Vereniging van Tandartsen.

Na heviger wordende klachten gedurende de laatste jaren, maakt eind 1980 zijn sterk verminderde gezondheid operatief ingrijpen nodig. Hoewel de gezondheid ook hierna nog veel te wensen overliet, mocht de tandheelkundige subfaculteit hem zowel in februari als in maart 1981 nog in haar midden zien. Laatstgenoemde keer bij de promotie van Mevrouw Klevant, alwaar het andermaal over de resultaten van de wortelkanaalbehandeling ging. Van Amerongen's leerling, Prof. Eggink, trad als promotor op; zelf opponeerde hij en gaf in aansluiting hierop de weg aan waarlangs z.i. toekomstig onderzoek zou moeten worden voortgezet.

Nadat twee weken later een hernieuwde ziekenhuisopname noodzakelijk bleek, is Prof Van Amerongen enige dagen daarna overleden. Het

betekent het einde van een leven dat zich vrijwel volledig in dienst van de tandheelkunde heeft voltrokken. Zeventien jaren ervan werden door hem als hoogleraar besteed aan het onderwijs in de Conserverende Tandheelkunde. Van Amerongen volgde in 1958 Prof. Scheffer op en was de vierde kroondocent sinds de instelling van het lectoraat in de Conserverende Tandheelkunde in 1911.

Als zodanig komt hem een eervolle plaats toe onder zijn andere voorgangers: J. W. Switters en P. J. J. Coebergh. Er is reden tot groot respect en dankbaarheid bij de leden van de Utrechtse Subfaculteit der Tandheelkunde en hiervan in het bijzonder bij degenen die deel uitmaken of hebben gemaakt van de vakgroep Conserverende Tandheelkunde, en bij de overige collegae, waaronder vele generaties door hem opgeleide tandartsen, en zeker ook bij veel oud-patiënten en de vrienden van Joop van Amerongen.

G. Dekker

PROF. DR. RONALD J. GIBBONS, DOCTOR HONORIS CAUSA IN DE GENEESKUNDE AAN DE RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT

Tijdens de plechtige bijeenkomst in de Domkerk op 20 maart 1981 ter gelegenheid van de viering van de 345ste gedenkdag van de stichting der Rijksuniversiteit te Utrecht werd het eredoctoraat in de Geneeskunde verleend aan Prof. Dr R. J. Gibbons. Als promotor trad op Prof. Dr. O. Backer Dirks.

Prof. Gibbons is Klinisch Hoogleraar in de Biologie van de Mond en de Pathofysiologie aan de Harvard University School of Dental Medicine te Boston (V.S.) en voorts hoofd van de afdeling Microbiologie van de Mond van het Forsyth Dental Center eveneens te Boston en daarnaast onderdirecteur van het Forsyth Institute of Research and Advanced Study in Dentistry.

In zijn wetenschappelijke loopbaan heeft Prof. Gibbons baanbrekend onderzoek gedaan op het gebied van de microbiologie van tandcariës en parodontopathieën. Aanvankelijk hield hij zich bezig met de oorzaak van parodontale afwijkingen: de classificatie, de ecologie, het metabolisme en de pathogeniteit van bacteriën in de gingivale sulcus. Hij bestudeerde toen ook de synthese en het metabolisme van intracellulair glyco-gen door streptococci en de rol hiervan in het cariësproces.

Sinds 1965 richtte hij zich op de synthese van extracellulaire polysacchariden door cariogene streptococci (*Streptococcus mutans*) en de rol van deze processen in bacteriële virulentie. Dit onderzoek leidde tot de bestudering van bacteriële aanhechting, een richting die tot op heden voortzetting vindt.

Deze onderzoekslijn is uitermate belangrijk en vond zijn oorsprong in observaties van saccharose-afhankelijke synthese van extracellulaire glucanen door *Strep. mutans* en leidde tot het fundamentele begrip van bacteriële aanhechting als een van de belangrijkste factoren in de kolo-

nisatie van bacteriën. Dit onderzoek toonde aan dat aanhechting de eerste essentiële stap is bij bacteriële infectie en daardoor een zeer belangrijke rol speelt bij de pathogeniteit van bacteriën. Een en ander heeft ook geleid tot een beter begrip van de rol van secretoire immuuglobulinen in lichaamsvloeistoffen en de rol daarvan in het voorkomen van infecties.

Het werk van Gibbons heeft geleid tot een beter inzicht in de gast-gastheerrelaties en in de factoren die daarop van invloed zijn. Het zou een aanzet kunnen geven tot de ontwikkeling van nieuwe methoden voor preventie en behandeling van bacteriële infecties.

In zijn functies aan het Forsyth Dental Center en het Forsyth Institute of Research and Advanced Study in Dentistry en daarnaast aan de Harvard Universiteit heeft Gibbons in hoge mate bijgedragen tot de opleiding van vele, ook buitenlandse, onderzoekers op het gebied van de microbiologie van de mond. Voor de ontwikkeling van het wetenschappelijk onderzoek in Nederland zijn deze vormen van scholing op hoog niveau in vele opzichten koersbepalend. De banden met de Utrechtse universiteit bestaan sinds 1960. Zo hebben Dr. J. van Houte, destijds medewerker van en gepromoveerd bij Prof. Dr. K. C. Winkler, thans stafmedewerker in het Forsythe Dental Center en Associate Professor aan de Harvard University, en voorts Prof. Dr. J. D. Stoppelaar en Dr. W. H. van Palenstein Helderman enige jaren met hem samengewerkt. De contacten met de afdelingen Preventieve Tandheelkunde en Microbiologie van de Mond zijn ook thans nog frequent en vruchtbaar.

PROF. J. G. VAN DER VEN 50 JAAR TANDARTS

Op 5 juni 1981 is het vijftig jaren geleden, dat in de Commissie belast met het afnemen van de examens in de praktijk der Tandheelkunde, naar het verhaal wil, een discussie plaats vond over het wel of niet terecht zijn tot uitreiking van het diploma over te gaan, dat aan J. G. van der Ven het recht zou geven de titel van Tandarts te voeren. Niet omdat de resultaten van het afgelegde examen niet toereikend zouden zijn geweest (integendeel!), maar omdat de kandidaat op die dag nog niet de leeftijd van 21 jaren had bereikt en dus minderjarig was. De Commissie heeft besloten tot uitreiking over te gaan.

Na deze heugelijke dag trad Van der Ven als assistent toe tot de afdeling Prothetische Tandheelkunde van het Tandheelkundig Instituut te Utrecht en werd tevens part-time medewerker van de lector B. R. Bakker. Het stond toen blijkbaar al in de sterren geschreven, dat Van der Ven ook later weer bij het tandheelkundig onderwijs zou worden betrokken, want onder leiding van Bakker nam hij deel aan de voorbereiding van een universitaire opleiding van tandartsen te Groningen. Deze plannen werden evenwel door de economische crisis van de dertiger jaren getorpedeerd.

In 1932 vestigde Van der Ven zich te Drachten en

ontplooidde zich in de daaropvolgende jaren als een tandarts met een grote bekwaamheid en een ruime visie op zijn taakvervulling. Hij speelde een zeer actieve rol in de tandheelkundige professie; werd in 1939 voorzitter van de afdeling Friesland van de Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunde en was lid van het Hoofdbestuur van de Maatschappij. In de oorlogsjaren maakte hij, gelukkig zonder medeweten van de bezetters, deel uit van de zogeheten groep Hut en had bemoeienis met de toekomstige ontwikkeling van het tandheelkundig onderwijs.

In 1946 kwam het vervolg op die belangstelling voor het onderwijs. Na het afscheid van de afdeling Friesland, die hem tot erevoorzitter benoemde, werd hij assistent bij de rijksuniversiteit te Groningen en, toen in 1947 de opleiding tot tandarts aan die universiteit tot stand kwam, volgde zijn benoeming tot lector in de Prothetische Tandheelkunde, welke benoeming in 1949 werd omgezet in een ordinariaat.

Met veel energie vervulde hij zijn taak bij de opbouw uit het niets van het tandheelkundig onderwijs aan de Groninger universiteit. Zijn belangstelling voor bouw, architectuur en kunst kwamen hier goed te stude en hij heeft dan ook een groot aandeel gehad in de verbouwing en bouw van de voorlopige en definitieve behuizing van de tandheelkundige subfaculteit.

Zijn speciale aandacht voor en grote ervaring met de volledige prothese leidde tot een eigen visie op het probleem van het articulatie-aspect daarvan, waardoor de 'methode Van der Ven' het inslijpen met gips-carborundumwallen en de toepassing van de daarbij behorende 'Funktident-kiezen' tot ontwikkeling kwam en navolging vond. Als gemakkelijk spreker en goed docent vond hij veel waardering voor zijn voordrachten, ook in België, waar zijn activiteiten werden gehonoreerd met een legpenning van het Algemeen Verbond van Tandartsen in België (1960) en het erelidmaatschap met zilveren penning van de Koninklijke Belgische Vereniging voor Tandheelkunde (1972). Twee boeken verschenen van zijn hand: Kronen en Brugankers, alsmede De Totale Prothese.

Hij werkte ook mee aan de verbetering van de opleiding voor tandtechnici door deel te nemen aan de oprichting en een vierjarig voorzitterschap van de Stichting Vakopleiding, Examens en Voorlichting voor Tandtechnici.

In 1976 nam hij afscheid als hoogleraar aan de rijksuniversiteit te Groningen. De overheid heeft zijn verdiensten gewaardeerd door hem te benoemen tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw.

De mens Van der Ven: niemand, die met een grote inzet tracht idealen te verwerkelijken, ontkomt aan kritiek. Wie Van der Ven beter kent, zal hebben ervaren dat achter deze zeer primair en ad rem reagerende man een bijzonder behulpzame, tot overleg bereide en voor andere meningen openstaande persoonlijkheid steekt. Samen met zijn hartelijke vrouw, altijd genegen tot een zeer grote gastvrijheid en bijstand, hebben zij op een onbaatzuchtige wijze hun huis voor velen opengesteld. Het is voor mij een voorrecht mijn

promotor, vriend en raadsman, en zijn echtgenote, nog vele jaren toe te wensen om met voltooiing op de voorafgaande tijd terug te zien.

F. J. Tempel

KONINKLIJKE ONDERSCHIEDINGEN

Ter gelegenheid van de viering van Koninginnedag op 30 april jl. zijn, bij Koninklijk besluit, benoemd tot ridder in de orde van de Nederlandse Leeuw Prof. Dr. M. T. Jansen (Maarn), emeritus hoogleraar aan de rijksuniversiteit te Utrecht en tot ridder in de Orde van Oranje-Nassau de collegae S. Cuperus (Leeuwarden), J. J. Kruisbrink (Bussum) en H. H. A. M. Eysvogel (Aerdenhout), Laatstgenoemde voor zijn verdiensten als journalist op het gebied van de hippische sport.

STICHTING TANDHEELKUNDIG CONTROLE INSTITUUT

In de vergadering van het dagelijks bestuur van de Stichting TCI d.d. 7 april 1981 is de heer M. van Duren, sinds 1965 voorzitter van het TCI, afgetreden als lid van het bestuur.

De Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunde heeft in december 1980 de heer M. Castelein (Rotterdam) als lid van het TCI-bestuur benoemd met ingang van het tijdstip van aftreden van de heer Van Duren.

Het dagelijks bestuur heeft voorts in zijn bovengenoemde vergadering de heer Castelein gekozen tot voorzitter van het TCI, daarmee de traditie, dat de voorzitter voortkomt uit de vertegenwoordigers van de Maatschappij Tandheelkunde in het bestuur, voortzettend.

TWEE-FASENSTRUCTUUR WETENSCHAPPELIJK ONDERWIJS

Wetsontwerp aanvaard

Op 10 maart 1981 heeft de Eerste Kamer het wetsontwerp twee-fasenstructuur wetenschappelijk onderwijs aanvaard.

De twee-fasenstructuur zal op 1 september 1982 worden ingevoerd aan de instellingen van wetenschappelijk onderwijs. De cursusduur van de eerste fase, die gelijkwaardig zal zijn aan de huidige academische studies, komt hiermee op vier jaar. De student kan daar maximaal zes jaar over doen. In de tweede fase kan de student zich specialiseren of een beroepsopleiding volgen. Voor deze tweede fase is een beperkt aantal plaatsen beschikbaar.

Het principe is dat de instellingen bij de beslissingen hierover een belangrijke stem hebben. Voor de medische studierichtingen bij voorbeeld, zal voorlopig echter nog haast elke studerende doorgaan naar de tweede fase. Het is echter de bedoeling dat de instellingen in de nabije toekomst een meer gedifferentieerd onderwijsprogramma zullen bieden dan tot nu toe het

geval is. Op die wijze kunnen de instellingen soepeler inspelen op de behoefte in de maatschappij en tegemoet komen aan de wensen van de studerende. De gedachte achter de wet is dat daarmee de noodzaak verdwijnt dat elke studerende naar de tweede fase doorstroomt. Voor de toegang tot de tweede fase zal verder worden geselecteerd. Criteria hierbij zijn het aantal beschikbare plaatsen en de capaciteiten van de student.

KLINISCHE AVOND VOOR TANDARTSEN TE GRONINGEN

Aankondiging programma 18 juni 1981

Op donderdag 18 juni a.s. zal een klinische avond worden gehouden in de collegezaal Tandheelkunde-Verloskunde, Antonius Deusinglaan 1 te Groningen. Aanvang 20.00 uur precies.

Programma:

T. B. F. M. Gelhard: Is het ontwerp van de vaak loszittende vrij-eindigende frameprothese te verbeteren?

L. J. Pluim: Elastische afdrukmaterialen.

Film: Kunst is kunst.

Het onderwerp van deze film, die vervaardigd werd door de Subfaculteit Tandheelkunde van de rijksuniversiteit te Utrecht, is: Het gedrag van tandarts en patiënt bij tandheelkundige behandelingen, speciaal met betrekking tot de volledige prothese. De film is uitgebracht door Prof. G. E. Flögel.

ZIEKENHUIS ZIEKENZORG TE ENSCHEDE

Aankondiging symposium 'Patiënt, medicus en technologie'

Ter gelegenheid van de opening van het nieuwe ziekenhuis Ziekenzorg te Enschede, organiseert de Medische Staf op 16 oktober 1981 een openingssymposium getiteld: 'Patiënt, medicus en technologie'.

Programma:

Prof. Dr. D. de Moulin: Historische inleiding technologische ontwikkelingen in de geneeskunde.

Dr. S. G. Th. Hulst: Confrontatie medische technologie en clinicus.

Prof. Dr. F. J. Keuning: Medische technologie in de opleiding tot basisarts.

Prof. Dr. G. den Otter: Medische technologie in de opleiding tot specialist.

Prof. Dr. F. H. Lopes da Silva: De rol van de geneeskunde in de opleiding tot biochemisch ingenieur.

Prof. Dr. G. J. Bremer: Voor- en nadelen van medische technologie voor de patiënt.

Mw. H. S. Haasse: De patiënt in de literatuur.
Prof. Dr. A. J. Dunning: Voorlichting over medische technologie aan patiënt en gemeenschap.
Prof. Dr. A. G. M. van Melsen: Wijsgerige beschouwingen over de voortschrijdende medische technologie.

Inlichtingen over dit symposium zijn te verkrijgen bij de secretaris van de symposiumcommissie Dr. K. J. H. Verschoof, Haaksbergerstraat 55, 7513 ER Enschede, tel. 053-84 38 43.

VRIJSTELLING VAN EXAMENS AAN EEN NEDERLANDSE UNIVERSITEIT

De bezitter van een getuigschrift van met goed gevolg afgelegd examen aan een instelling van onderwijs in België ter verkrijging van de wettelijke graad van kandidaat resp. licentiaat in de tandheelkunde, is vrijgesteld van het afleggen van het kandidaatsexamen, resp. het doctoraal examen in de tandheelkunde aan een Nederlandse universiteit.

Deze beschikking werkt terug tot 1 september 1979 en geldt tot en met 31 augustus 1984.

KLINISCHE AVOND VOOR TANDARTSEN TE BREDA

Aankondiging programma 16 juni 1981

Op dinsdag 16 juni a.s. zal een klinische avond worden gehouden in het Ignatius-ziekenhuis te Breda.

Aanvang 20.15 uur.

Programma:

Dr. U. van der Velden: Het parodontium.

J. L. M. van den Heuvel: Parodontale aspecten van restauratieve tandheelkunde.

DENTAL 81

Aankondiging 2e nationale vakbeurs te Rotterdam d.d. 3-5 juni 1981

Na de eerste presentatie in 1980 te Groningen, wordt dit jaar van 2 tot en met 5 juni in het Rotterdamse Ahoy tentoonstellingscomplex, de tweede nationale vakbeurs op het gebied van de tandheelkunde gehouden.

Deelnemers aan deze beurs zijn dental depots, fabrikanten en importeurs van tandheelkundige benodigdheden, toeleveringsbedrijven en voorlichtende instanties. Tevens zal aandacht worden besteed aan praktijkadministratie en de geautomatiseerde verwerking daarvan.

De openingstijden van 'Dental 81' zijn, op de genoemde dagen, van 12.00 tot 19.00 uur.

Agenda

Data der voornaamste wetenschappelijke congressen en vergaderingen in binnen- en buitenland.

* Eerste vermelding

1981

27-30 mei

Zesde Belgisch kongres voor Tandheelkunde '50 jaar universitair onderwijs', Casino Kursaal, Oostende.

16 juni

Klinische avond voor tandartsen in het Ignatius-ziekenhuis te Breda. Aanvang 20.15 uur. (Zie ook rubriek Binnenland)

* 17 juni

Algemene Ledenvergadering Ned. Ver. voor Sociale Tandheelkunde, Jaarbeurs congres- en vergadercentrum, Utrecht.

18 juni

Klinische avond voor tandartsen in de collegezaal Tandheelkunde-Verloskunde. Ant. Deusinglaan 1, Groningen. (Zie ook rubriek Binnenland)

19 juni

Voorjaarsvergadering Ned. Ver. voor Parodontologie, Gebouw Tandheelkunde Universiteit van Amsterdam, Louwesweg 1, Slotervaart. Inl. secr. J. A. H. Tromp, Ant. Deusinglaan 1, 9713 AV Groningen (tel. 050-11 73 91).

20 juni

Cursus Prof. R. C. Page (Seattle), Ned. Ver. voor Parodontologie, Gebouw Tandheelkunde Universiteit van Amsterdam, Louwesweg 1, Slotervaart. Inl. secr. J. A. H. Tromp, Ant. Deusinglaan 1, 9713 AV Groningen (tel. 050-11 73 91).

22-26 juni

7e Internationale Conferentie 'Social Science and Medicine', Leeuwenhorst-congrescentrum, Noordwijkerhout. Inl. Dr. J. Matse, Instituut voor Sociale Geneeskunde, Vrije Universiteit, postbus 7161, 1007 MC Amsterdam.

22-25 juli

8th Congress of the International Association of Dentistry for Children, Davos, Zwitserland. Inl. secretaris Ned. Ver. voor Kindertandheelkunde, Hamakerlaan 28, 3571 ZG Utrecht.

28-31 juli

8th International Symposium on Dental Hygiene, Brighton, Engeland. Thema: 'The way to dental health'. Inl. Conference Clearway, 9 Pavilion Parade, Brighton, BN2 1RA, Engeland.

2-3 september

7e Jaarvergadering Association for Dental Education (ADEE), Groningen, Inl. Prof. O. Hok-